

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Волкова А.М.

студентка,

Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

РЕДУКЦІЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ЯК ФЕНОМЕНА СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА

На даний час проблема середнього класу як осередку громадянських свобод, як джерела розвитку фахівців промисловості, є вкрай актуальною. Проблему середнього класу як феномену, що підлягає динаміці у соціальному відношенні було виявлено ще наприкінці минулого сторіччя. Ми можемо пов'язувати це наразі з проблемами соціальної нерівності та змінами у характеру праці у сучасну цифрову добу, що набула особливих характеристик в умовах пандемії. Доместикація праці має найбільше вираження саме для представників середнього класу зайнятих інтелектуальною працею: наукові дослідження, блогерство, участь у цифрових ЗМІ. Особливо це стосується України, де з відомих історичних причин не відбулося формування повноцінного середнього класу. Чи не тому ми маємо проблеми із суб'єктністю влади, адже тільки в створенні системи стримувань та противаг, у реальності аргументованої опозиції між державним апаратом чиновництва та професіоналами, підприємцями (не олігархами) підвищуються компетентність і представників середнього класу, і управлінців, керманічів країною різного рівня та штабу. Відомо, що віднесення громадян до середнього класу відбувається з огляду на їхній рівень освіти, грошові надходження, де останні оцінюються, переважно, у формі заробітної плати.

Варто звернути увагу на існуючі проведені дослідження середнього класу в Україні. Одним із таких є дослідження центру Разумкова, що було проведене у 2016 році. За його даними 14 % українців відносять себе до середнього класу, а 35% до периферійного середнього класу. Також зроблено висновок, що «в українському суспільстві існує запит на середній клас – у тих його вимірах і характеристиках, які приписує йому громадська думка. Належність до нього сприймається як досягнення і

містить орієнтацію на успіх завдяки власним зусиллям. Статус середнього класу є суспільно визнаним. Йому надають значимості, отже надають їй і власній позиції в соціальному просторі» [1, с. 68].

Варто також звернути увагу на ситуацію з середнім класом у розвинутих країнах. Там кількість середнього класу почала знижуватися впродовж останніх десятиліть. Соціологи американського Pew Research Center, проаналізувавши дані Бюро перепису населення США, виявили, що в 2015 році середній клас, на який традиційно орієнтовані американська економіка, політика і масова культура, перестав становити абсолютну більшість населення країни [2]. Відносно низька частка середнього класу в чисельності населення країни в США пояснюється деякими дослідниками високим середнім доходом, за яким особу чи домогосподарство можна зарахувати до середнього класу. Але таке обмеження щодо входження у середній клас через звуження прохідних ознак є, з нашої точки зору, тільки однією причиною редукції середнього класу. У 2019 році відомий американський підприємець Едвард Конард написав книгу «Рівні серед нерівних. Як добрі наміри знищують середній клас», де підкреслює, що однією із причин зменшення середнього класу є перерозподіл доходів на користь мільйонерів [3].

Старший науковий співробітник дослідницького центру Pew Ракеш Коххар у своїй публікації «Доля середнього класу в Західній Європі» виявив такі тенденції середнього класу:

- Низька кількість середнього класу часто відображає більш нерівномірний розподіл доходів.

- Більшість середнього класу в країні може також покращити економічні перспективи для майбутніх поколінь. Наприклад, у США громади з більшим середнім класом пропонують більшу ймовірність того, що діти відчуватимуть вищу мобільність порівняно зі статусом батьків у розподілі доходів.

- Економічні проблеми середнього класу або, загальніше, тих, що не належать до рівня з вищим рівнем доходу, можуть також сприяти змінам у соціальних та політичних траєкторіях країни. Наприклад, збільшення нерівності в доходах в Америці може бути пов'язане із зростанням політичної поляризації [4].

Як показує нам поточна історична практика, у країнах із високим рівнем заробітної плати відбувається зменшення заохочень до створення інновацій шляхом інтенсивнішого оподаткування прибутків, збільшення

витрат і проблем у розподілі надходжень. Відтак, зростання виробництва уповільнюється, а середній показник доходів знижується [3].

Збільшення ризиків у веденні справ призводить до нерівності, але це конструктивний вимір нерівності, бо він є пов'язаним із інвестуванням, навіть якщо прибутки не такі високі, як очікувалось. Середньому класу потрібні гарантії від держави, фонд страхування ризиків, аби інвестиції для інновацій надходили без перешкод. Тому необхідно підтримувати цей прошарок населення, опираючись деструктивним тенденціям суспільного розвитку. У зв'язку з пандемією мікро, малий та середній бізнес України зазнав значної кризи, тому ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку) надає ОTR Leasing позику у розмірі 25 млн. Євро для підвищення конкурентоспроможності мікро, малих та середніх підприємств (ММСП) по всій Україні [5]. На нашу думку це є свідчення підтримки частини середнього класу в Україні з боку Європи.

Так, звісно існують свої певні ризики, що призводять до втрати доходів, це спричинює посилення нерівності в суспільстві, у прагненні «відіграти» втрачене підприємці йдуть на стратегічно проблемні інвестиції, не опікуючись підвищенням кваліфікації найманих працівників, не інвестуючи у інновації, а виходячи з положення за рахунок іммігрантів з невисоким рівнем освіти. У той же час, за рахунок незбалансованого розподілу праці та проблем глобалізації-глокалізації, що впливають на ринок трудових ресурсів, суспільство стикається із тиском іммігрантів на обмежену ресурсну базу, які конкурують із місцевими працівниками щодо встановлення рівня заробітної плати, замість того, аби їх доповнювати. Але останнє стає можливим лише за умови відповідального втручання держави у політику збереження середнього класу.

Сьогодні зростання заробітної плати середнього і робітничого класу, що могли б увійти до середнього прошарку населення, стримується низкою чинників, зокрема сповільненням, що є притаманним екзогенній моделі господарювання та управління, темпів росту, посиленням торгових взаємин з країнами з низьким рівнем оплати праці, підвищенням продуктивності внутрішнього виробництва, високим рівнем освіти населення, підвищення пропозицій щодо використання менш кваліфікованої робочої сили. Таким чином ми бачимо, що зниження чисельності середнього класу є об'єктивно обумовленим процесом, але необхідно вжити усіх заходів, аби його історичний потенціал був задіяним навіть у переформатованому вигляді.

Список використаних джерел:

1. Середній клас в Україні: уявлення і реалії [Електронний ресурс] / [О. Пищуліна, М. Міщенко, Л. Шангіна та ін.] // Заповіт. – 2016. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf
2. Pew Research Center. Середній клас перестав бути більшістю в США [Електронний ресурс] / Pew Research Center. – 2015. – Режим доступу: https://maximum.fm/serednij-klas-perestav-buti-bilshisty-v-ssha_n56599
3. Едвард К. Рівні серед нерівних. Як добрі наміри знищують середній клас / Коноард Едвард. – 2019. – 359 с.
4. Kochhar R. Middle Class Fortunes in Western Europe [Електронний ресурс] / Rakesh Kochhar // Pew Research Center. – 2017. – Режим доступу: <https://www.pewresearch.org/global/2017/04/24/middle-class-fortunes-in-western-europe/>
5. Rosca O. EBRD and EU provide support to Ukrainian businesses via OTP Leasing [Електронний ресурс] / Olga Rosca. – 2020. – Режим доступу: <https://www.ebrd.com/news/2020/ebrd-and-eu-provide-support-to-ukrainian-businesses-via-otp-leasing.html>